

Història

Casa Nostra de Banyoles, l'obra de Magdalena Aulina

Jordi Galofré

Magdalena Aulina, en l'època en què va començar les seves activitats apostòliques.

El desenvolupament de la industrialització a Catalunya al segle XIX va tenir com a conseqüència que una bona part de la població hagués de viure en condicions precàries, amb sous escassos i jornades de treball embrutidores. Hi havia també la infàmia del treball infantil. A més, els treballadors no tenien assistència social ni assegurances, llevat de l'ajuda que podien oferir algunes rudimentàries societats de socors mutus als seus socis. A aquesta situació tan negativa s'hi ajuntava el fet de viure en habitatges poc confortables i en condicions higièniques i sanitàries insatisfactòries.

El caràcter precari amb què es va desenvolupar la industrialització a Banyoles va agreujar aquesta situació i va provocar que bona part de la classe treballadora banyolina hagués de sobreviure en condicions difícils, sovint al llindar de la pobresa. Era un sector de la població que s'agrupava en una zona urbana centrada per la plaça de les Rodes i que s'estenia pels carrers de la Rambla, Vallespirans, Canat, Ponent, Neptú, Buenos Aires, la placeta del Carme... En aquesta zona, que constituïa la Banyoles pobra, es podien donar situacions de misèria extremes. D'altra banda, aquest sector incloïa la més important bossa de vots republicans, tal com expressen els resultats de les diferents eleccions que es van anar celebrant al llarg dels anys.

És en aquesta zona de pobresa i marginació on es va desenvolupar l'obra d'una dona singular, Magdalena Aulina.

Ara fa 50 anys que va morir la pionera d'una fórmula de vida religiosa que després tindria continuïtat en els anomenats instituts seculars

L'inici de Casa Nostra

Magdalena Aulina i Saurina va néixer a Banyoles, el mes de desembre de 1897. Els seus pares, Narcís Aulina –comerciant carboner– i Carme Saurina, tenien unes profundes creences religioses, que transmeteren als seus fills. Dues de les seves filles foren monges, Francesca a Banyoles mateix, al monestir de les carmelites, i Aurèlia, a la Companyia de Maria (Lestonnac). Magdalena també se sentí cridada a la vida religiosa, però no per ingressar en un convent, sinó, per dir-ho amb les seves mateixes paraules, «a camp obert», sense hàbits, sense una disciplina regular, sense constituir una congregació religiosa tradicional. En aquest sentit, la seva fou una visió pionera, que més tard seguirien moltes persones en els anomenats instituts seculars, però que en les primeres dècades del segle XX no era gens habitual. Aquesta particular vocació religiosa va començar a despertar-se a partir de la lectura d'una biografia de Gemma Galgani, que influí decisivament en la seva vida espiritual. Cal esmentar també la influència de dos eclesiàstics que exerciren de directors espirituals: el doctor Josep M. Carbó, canonge primer de Barcelona i després de Girona, i el pare Fulgenci M. Albareda, monjo de Montserrat.

Magdalena Aulina va iniciar la seva obra apostòlica amb el foment de la devoció del mes de maig, dedicat a la Mare de Déu, que començà a celebrar el 1916 en una casa prop de la plaça de les Rodes, en ple centre de la Banyoles pobra que hem esmentat. L'any 1923, caigué greument malalta, fins al punt que els metges temien el pitjor. Tal com explica el seu biògraf, el dominicà Llorenç Galmés, a la nit del 23 d'abril de 1923 «experimentà una estranya sensació i, de sobte, se sentí curada». I afegeix: «A Magdale-

Magdalena Aulina (Banyoles 1897-Barcelona 1956)

na, aquella experiència la va marcar per tota la vida».(1) Superada la malaltia i amb el nou impuls rebut de les seves experiències espirituals, amplià l'abast de les seves activitats i creà una institució, el Patronat d'Obreres, que combinà el foment de la vida religiosa amb l'impuls a la formació humana i cultural de la infància i la joventut. Aquesta obra va tenir una doble funció: en primer lloc, oferir un lloc d'acollida a la infància banyolina en les hores en què sortia de l'escola i vagava pels carrers i, en segon lloc, a partir de dos quarts de vuit de la tarda, classes de formació professional per a joves treballadores.

No hi ha dubte que Magdalena Aulina fou una persona d'una gran personalitat i d'un magnetisme personal intens. Tot i que quan va començar les seves activitats apostòliques era una noia de 19 anys, ben aviat obtingué la col·laboració d'altres persones que compartiren la seva manera de viure l'experiència cristiana i participaren en la seva obra, bé amb

la seva activitat personal o bé amb aportacions econòmiques. Es va començar a crear, doncs, una comunitat de persones que vivien plegades, compartien un mateix ideal religiós i realitzaven una mateixa activitat apostòlica. Aquestes primeres companyes de Magdalena Aulina foren Montserrat Boada i les seves germanes Carme i Soledat, les germanes Montserrat i Roser Agell, Maria Cervera, Margarida de Llanza-Guix, Pilar Morera, les germanes Maria dels Àngels, Dolors i Pilar Terrades, Carme Prat, Mercè Bofill, les germanes Lluïsa i Dolors Subirà, les germanes Agustina, Maria, Maria Teresa i Misericòrdia Figueras, les germanes Teresa i Margarida Pla, les germanes Rosa M. i Magdalena Congost, Raimunda Olivé, Filomena Crous, etc. A més, en alguns casos, tota la família col·laborava amb l'obra de Magdalena Aulina, com era el cas, per exemple, de les famílies Cascante, Boada (amb Josep M. Boada i el seu fill Tomàs) i Bofill (amb el doctor Manuel Bofill).(2)

J. CLARAMUNT

Magdalena Aulina va néixer al carrer de Jacint Verdaguer, que llavors es deia de la Mare de Déu dels Turers i que, aleshores i avui, es coneix a Banyoles com a carrer Gran.

El motor de l'actuació de Magdalena Aulina va ser sempre un ideal religiós. La catequesi hi era present des del primer moment i l'assistència diària a missa és el primer que s'intentava inculcar en els infants que participaven de les activitats de l'obra. Els més assidus eren enquadrats en una mena de congregacions anomenades Servidors de Jesús i Servidors de Maria (per als més petits), de Sant Gabriel de la Dolorosa i de la Beata Gemma de Jesús (per als mitjans) i de l'Àngel de la Guàrdia (per als més grans). Un dels fruits de la seva actuació va ser la construcció d'una església a la plaça de les Rodes, que fou consagrada el 2 de febrer de 1926 i que volgué dedicar a la Sagrada Família com a símbol de la seva activitat apostòlica. Més tard, tot el moviment quedà englobat en la fundació de Casa Nostra, en uns terrenys situats prop de l'estany, que es varen poder adquirir gràcies a les aportacions de

persones benestants que van compartir els ideals de la institució.

A partir de 1929 s'impartiren classes diürnes i nocturnes i, a l'estiu, cursets. Segons la memòria del curs 1932-1933,(3) el Patronat estava dirigit per M. Montserrat Boada, i la plantilla de professors estava integrada per 14 persones. Aquesta obra docent es va complementar amb un servei assistencial de gran necessitat en aquells anys: un dispensari mèdic, que es va inaugurar el 22 de juliol de 1933.

El curs 1932-1933, el total d'alumnes inscrits en el Casal fou de 536. El curs següent, 1933-1934, s'arribà al màxim d'inscrits: 796 alumnes. Cal tenir en compte que, en aquells anys, Banyoles era una població que no arribava als 7.000 habitants. Cal afegir, a més, la creació de la institució Sol Ixent, amb finalitats docents i culturals, íntimament relacionada amb Casa Nostra. Per valorar la repercussió social de la institució, es pot tenir en compte que quan, el 26 de novembre de 1933, es va inaugurar el monument a la beata Gemma i es va posar la primera pedra de l'edifici de la fundació cultural Casa Nostra, a Porqueres, hi van assistir unes 3.000 persones.

L'església de la Sagrada Família, a la plaça de les Rodes de Banyoles, es va convertir en el centre de l'activitat apostòlica de Casa Nostra.

Les contradiccions

L'actuació de Magdalena Aulina va tenir de seguida detractors i partidaris. Ben aviat es va produir un conflicte amb la jerarquia, que va ser el resultat de dues concepcions difícilment conciliables: l'afirmació d'autoritat i de poder, per part de la cúria episcopal, i l'intent de mantenir, per part de Casa Nostra, l'estil particular del seu compromís evangèlic. Analitzats els fets amb la perspectiva que dona el pas del temps, sembla evident que els aspectes de caràcter més espiritual, unes suposades visions i inspiracions, que es van concretar en l'acusació de difondre doctrines sobrenaturals no aprovades per la jerarquia, no van tenir de fet una importància com la voluntat episcopal de controlar la institució i d'imposar-hi la seva autoritat. Hi van influir també les denúncies i les intrigues de famílies benestants que no veien amb bons ulls el compromís religiós que prenién alguns dels seus membres.

El primer pas en aquesta relació conflictiva el donà, el 1933, el bisbe de Vic, Joan Perelló, com a administrador de la seu de Girona, aleshores vacant. Aquest primer procés es va tancar satisfactòriament per a l'obra de

Ben aviat es va produir un conflicte amb la jerarquia eclesiàstica, en enfrontar-se l'autoritat i el poder amb el compromís evangèlic

Magdalena Aulina, però el nou bisbe de Girona, Josep Cartaà, va continuar-lo i el 26 de novembre de 1934 va dictar una resolució en la qual establia una distinció entre l'acció benèfica de la institució, que considerava laudable, i les revelacions sobrenaturals, que de moment no aprovava i que, en tot cas, havien de ser estudiades detingudament. El procés eclesiàstic va prendre una orientació desfavorable a l'obra de Magdalena Aulina. Així, l'11 de desembre de 1935 el fiscal eclesiàstic, Joaquim Alemany, parlava del «sabor protestant d'aquestes preteses inspiracions de Déu, al marge de les ordenacions de l'Església». (4)

Va ser en aquest context en què els republicans banyolins sentiren comprensió i simpatia per Magdalena Aulina. La seva actuació a favor de les capes menys afavorides de la població va despertar les simpaties de les esquerres banyolines. Encara que les circumstàncies són totalment diferents, hom no pot deixar de pensar en les simpaties despertades per mossèn Cinto Verdaguer en les seves relacions amb la jerarquia. El cas és que les dretes banyolines van fer costat al bisbe, mentre que les esquerres van defensar Casa Nostra. D'altra banda, la simpatia entre Magdalena Aulina i les esquerres banyolines va ser recíproca. Quan arran dels Fets de Sis d'Octubre de 1934 l'alcalde, Jaume Masó, els regidors d'esquerres i altres banyolins van ser detinguts, traslladats a Girona i empresonats, Magdalena Aulina els va oferir suport i ajuda.

El procés eclesiàstic va anar seguint el seu curs. El 20 de desembre de 1935, el bisbe Cartaà va firmar un decret en què exigia a Magdalena Aulina la presentació d'un document on constessin les finalitats que perseguia l'obra, els mitjans de què disposava, les persones que hi podien pertànyer i les condicions que

COL·LECCIÓ ANTONI M. RIGAU

Inauguració del local de Casa Nostra al carrer de Vallespirans, a tocar de la plaça de les Rodes, al cor de la zona més deprimida i marginada de Banyoles, on Magdalena Aulina va començar les seves activitats apostòliques i socials.

havien de reunir, informació sobre l'organització que tenien, etc. La sòlida formació en dret canònic del bisbe Cartaà queda patent en aquest decret, rigorós i detallista.

En la seva resposta, Magdalena Aulina va expressar la disposició d'obeir al prelat en tot el que fos possible, però va confessar que no podia fer constar les finalitats de l'obra, perquè encara no estaven determinades, ni els mitjans, que es reduïen a la seva «modesta fortuna personal» i als mitjans que la Divina Providència li enviava (i que constituïen, digué, «un río ininterumpido de ofertas y donaciones»). Tampoc no va poder concretar els altres punts, però va sol·licitar al bisbe que anés a visitar-los a Banyoles, esperant que la relació personal i el contacte amb l'obra realitzada arreglarien tots els problemes.

Realment, són dues visions contraposades. D'una banda, el dret canònic, la força de l'autoritat, el tarannà autoritari; de l'altra, l'alè de l'esperit, la visió oberta, l'actuació apostòlica envers els desvalguts. El conflicte estava servit. El bisbe Cartaà no va

acceptar les explicacions i, el 15 de gener de 1936, va declarar que l'obra de Magdalena Aulina no mereixia l'aprovació eclesiàstica, va prohibir a Magdalena Aulina qualsevol intervenció activa en les coses de l'Església, va declarar que no era lícit contribuir a la seva obra i va prohibir als capellans de col·laborar-hi. A més, va exigir a Magdalena Aulina la firma sota jurament d'una declaració, que ella va considerar inacceptable, en la qual es pretenia que afirmés, entre altres coses, que «no puede alegar ni alega ninguna misión sobrenatural extraordinaria» i que sotmetia l'examen de la seva vocació «al juicio y fallo de la Autoridad Eclesiástica, con exclusión de toda otra».

La Guerra Civil va interrompre els processos canònics i va ser una prova de foc per a la institució. Estant Magdalena Aulina malalta al llit, un grup de milicians se la volien endur, amb finalitats com a mínim dubtoses, i va ser necessària una enèrgica intervenció de Joan Gussinyé, un dels dirigents locals d'Esquerra Republicana, per salvar-la. El comitè antifeixista de

L'activitat catequística era fonamental en l'obra de Magdalena Aulina.

Porqueres va confiscar la finca de Casa Nostra, i alguns dels membres de la institució foren perseguits i empresonats. La institució Sol Ixent també fou confiscada i la Unió de Dones banyolina aprofità els locals per preparar roba per als soldats que eren al front. Molts dels dirigents polítics esquerrans de Banyoles i Porqueres, però, intervingueren a favor de Casa Nostra i, el 10 de novembre de 1937, la Generalitat resolgué que se'ls retornessin les propietats.

Reafirmació de l'autoritat episcopal

La derrota de la República, el 1939, no suposà, però, la tranquil·litat esperada. Al contrari, el procés eclesiàstic seguí el seu curs amb nova empena. El fet que la Generalitat hagués determinat la devolució de les propietats confiscades va ser esgrimit com una prova de les relacions de Magdalena Aulina amb els *rojo-separatistas*. Una altra prova va ser la col·laboració de Sol Ixent en la preparació de roba per al front, acusació totalment fora de lloc perquè, com hem dit, va ser una de les activitats de la Unió de Dones, que havia ocupat els locals.

El 3 de juny de 1939, poc després de reincorporar-se a la seva diòcesi, el bisbe Cartaña va demanar un dictamen sobre Casa Nostra a una comissió de deu teòlegs i canonistes. El dictamen, emès el 30 de juny, va ser totalment

negatiu. Amb el suport d'aquest document, el bisbe Cartaña va tornar a exigir a Magdalena Aulina la firma de la declaració a què hem fet referència.(5) Ella va respondre presentant una professió de fe. Es tracta d'un document de sis folis, en el qual afirma que creu i professa «todas y cada una de las verdades que contiene el Símbolo de la Fe que usa la Santa Iglesia Romana», expressa la seva fidelitat a l'Església, al papa i a la «Sagrada Jerarquía», accepta la doctrina de l'Església sobre comunicacions sobrenaturals extraordinàries i condemna i s'aparta de les que l'Església no admet. Tot això ho afirma solemnement, però al mateix temps nega haver dit el que el bisbe Cartaña li feia dir i, per tant, rebutja les que considera imputacions errònies. El document acaba amb un resum de les activitats de Casa Nostra des del seu inici i amb una acceptació, seguint les ordres episcopals, d'abstenir-se de tota activitat apostòlica.(6)

No era això el que volia el bisbe Cartaña i, per tant, el 3 d'agost de 1939 va firmar un altre decret en el qual va deixar ben clar que «al ser requerido un cristiano para una declaración de fe, no está en su mano elegir las palabras con que expresar sus creencias, sino que debe aceptar la fórmula que le propone la Autoridad Eclesiástica». Per tant, va decidir tancar l'afer i privar «de recibir los Santos Sacramentos de Penitencia y Eucaris-

tía» a Magdalena Aulina i a tots els qui formessin part de la seva obra.(7)

Per acabar d'arrodonir la pressió sobre Casa Nostra, el 1941 un capellà de Reus, Josep Ricart, va publicar un llibre titulat *Desviaciones de un apostolado. El caso de Bañolas*, que és un dur al·legat contra l'obra de Magdalena Aulina. El llibreter banyolí Miquel Blanch explica quin va ser, a parer seu, el destí d'aquesta edició: «Una persona amb afinitats a Casa Nostra ens els va comprar tots. Arreu va passar el mateix. L'edició va quedar exhaurida en unes hores. Quin va ser el destí de tants llibres comprats? Segurament la foguera purificadora».(8)

L'animadversió del bisbe Cartaña contra l'obra de Magdalena Aulina arribà a extrems obsessius. Vegem-ne dos exemples. L'any 1937, a la Burgos franquista, Manuel Siurot publicà una obra titulada *La nueva emoción de España. Libro de cultura patriótica popular*. Aquest pedagog andalús coneixia Magdalena Aulina i fins i tot l'havia orientada, i en el llibre esmentat feia elogis de la seva obra i la definia com «uno de los centros de educación más interesantes de España», i afegia: «Se educan niños, pero principalmente se educan hombres y mujeres en los santos principios del Evangelio». Això era més del que el bisbe Cartaña estava disposat a acceptar i va prohibir no sols la venda del llibre a la seva diòcesi sinó fins i tot la lectura si no se suprimien aquests elogis.(9) D'altra banda, quan Tomàs Boada i Flaquer, que era un dels col·laboradors de Casa Nostra, va ser nomenat inspector d'Auxili Social, el bisbe s'hi va oposar enèrgicament, per considerar que aprofitaria el càrrec per estendre la seva actuació, la qual, pensava ell, «con toda certeza, es perjudicial a la Religión, a la familia y a la sociedad».(10)

L'opinió del bisbe Cartaña queda clarament expressada en una carta que va dirigir a José Ibáñez Martín, minis-

L'animadversió del bisbe Cartañà va arribar a extrems obsessius, però finalment es van dissipar els recels i es van aixecar les prohibicions

tre d'Educació Nacional, que s'havia interessat per Casa Nostra. Després d'afirmar que el fonament en què es basa és «herético y de fatales consecuencias en el orden familiar y social», afegeix: «después de un trato casi diario por espacio de más de año y consiguiente estudio, le diré que todo se dirige a satisfacer la vanidad de una piedad aparatosa y mal entendida». I rebla el clau dient: «Así fue como aquella primitiva vanidad se convirtió en soberbia hasta ofuscar la ley del entendimiento de los principales dirigentes y, careciendo de medios para seguir defendiéndose por caminos de orden intelectual, se metieron en un castillo de piedad y vanas promesas de redención a favor de las clases pobres». Així és com veia el bisbe Cartañà el problema de Casa Nostra.(11)

Una nova etapa

Enmig d'aquestes circumstàncies adverses, Magdalena Aulina va trobar ajuda i comprensió en l'aleshores bisbe de Pamplona, Marcelino Olaechea. Gràcies a la seva mediació, es va poder arribar, el 23 de desembre de 1941, a la reconciliació amb el bisbe Cartañà, no sense certes tensions provocades per la intransigència episcopal, i, en conseqüència, el bisbe Cartañà va aixecar l'excomunió. Ell mateix en parla, amb satisfacció, com a «acto de sumisión».(12) L'ambient, però, havia esdevingut tan enriscat que Magdalena Aulina i les seves companyes van haver de marxar de Banyoles i traslladar-se a Navarra, on el bisbe Olaechea les va acollir i va aprovar la institució amb el nom de Pía Unión de Señoritas Operarias Parroquiales (1945). A partir d'aquí comença una nova etapa en la vida de les Operàries Parroquials, que van dur a terme noves fundacions a Roma, França, Barcelona, Amèrica (Puerto Rico i

Magdalena Aulina en els anys finals de la seva vida.

Paraguai) i Àfrica (Guinea Equatorial). Fins i tot, l'any 1965 va retornar a Banyoles, on van fundar una guarderia infantil, fundació que al llarg dels anys es va ampliar a l'ensenyament primari i secundari.

Cap al final de la seva vida, Magdalena Aulina sofrí una nova tribulació, ja que, arran d'una visita apostòlica ordenada per Roma, es va veure apartada de la direcció de la seva obra, a la qual es va prohibir d'acollir nous membres. Tot s'arranjà, però, amb el nomenament d'un nou visitador apostòlic, que, finalment, comprengué el sentit de l'obra, aixecà les prohibicions i dissipà els recels fins arribar, el 1962, a la constitució de l'obra en institut secular. Magdalena Aulina, però, no pogué veure el bon resultat final, perquè morí abans, el 15 de maig de 1956, a Barcelona. La seva obra i la seva personalitat l'han convertida en un personatge destacable en la complexa realitat catalana de la primera meitat del segle XX.

Jordi Galofré és historiador.

Notes

- (1) LORENZO Galmés, O. P.: *Magdalena Aulina y Saurina. Cara y cruz de un conflicto*. Madrid, Confer, sd.
- (2) Agraïxo les informacions sobre l'inici de Casa Nostra a Filomena Crous.
- (3) Casal Parroquial de la Sagrada Família de Banyoles. Notícia de la seva actuació durant el curs 1932-1933. Es conserva a la seu de Casa Nostra, a Banyoles. Agraïxo a Lucía Pellejero les facilitats per a la consulta d'aquest i altres documents de Casa Nostra.
- (4) Tota la documentació relativa a la fase inicial d'aquest procés es troba al *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona (BOEOG)*, 14 de febrer de 1939, p. 11-22.
- (5) Decret del 3 de juliol de 1939, publicat al *BOEOG*, 12 de setembre de 1939, p. 153-157.
- (6) Aquest document, fonamental per conèixer el pensament de Magdalena Aulina, es conserva a la seu de Casa Nostra. Mossèn Francesc Sala, que és qui va rebre el document, ho explica amb aquestes paraules: «Aulina me ofreció, para presentárselo al Sr. Obispo, un documento de 6 folios, cada uno firmado y rubricado por la misma, que contiene un preámbulo, una extensa profesión de Fe Católica al estilo de la que se lee en Código con unas descargas y unas notas históricas, algo abultadas, de sus actividades en ésta». *BOEOG*, 12 de setembre de 1939, p. 157.
- (7) *BOEOG*, 12 de setembre de 1939, p. 158-161.
- (8) Miquel BLANCH, *Un món de paper*. Banyoles, 2003, p. 45-49.
- (9) *BOEOG*, 12 d'octubre de 1939. El bisbe no sols considerava injustificada la lloança que es feia de Casa Nostra, sinó «nociva per a les ànimes».
- (10) Carta a Marià Puigdollers, director general d'Afers Eclesiàstics, el 18 de novembre de 1940, recollida per Josep CLARA en el seu *Epistolari de Josep Cartañà, bisbe de Girona (1934-1963)*, Barcelona 2000, p. 150-151. Vegeu també la carta que el bisbe dirigeix a Pedro Gamero, ministre-secretari general de Falange, el 21 de desembre de 1940, a l'epistolari esmentat, p. 151-152.
- (11) Josep CLARA, *Epistolari de Josep Cartañà, bisbe de Girona (1934-1963)*, Barcelona 2000. Són tres les cartes que el bisbe Cartañà va escriure a José Ibáñez Martín sobre Casa Nostra. Vegeu pàgines 161-163 i 166-168.
- (12) Vegeu la carta a José Ibáñez Martín, de 26 de desembre de 1941, en l'epistolari esmentat, p. 168.